

Sygn. akt III CZ 316/22

POSTANOWIENIE

Dnia 28 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mariusz Łodko (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jacek Grela

SSN Maciej Kowalski

w sprawie z powództwa Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej w R.
przeciwko A. M.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 28 lutego 2023 r.

w Izbie Cywilnej w Warszawie,

zażalenia pozwanego

na wyrok Sądu Okręgowego w Rybniku

z 27 kwietnia 2022 r., sygn. akt II Ca 1066/21,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 27 kwietnia 2022 r. Sąd Okręgowy w Rybniku w uchylił wyrok Sądu Rejonowego w Rybniku z 31 lipca 2021 r. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego. Sąd drugiej instancji wskazał, że powód, jak i pozwany, reprezentowany przez kuratora, w pierwszych pismach procesowych wnosili o przeprowadzenie rozprawy. Wniosek ten był wiążący i wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym było niedopuszczalne (art. 148¹ § 3 k.p.c.), skutkując nieważnością postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Sąd Okręgowy nie dostrzegł również podstaw do wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym na podstawie

ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 1842, dalej: „ustawa COVID-19”).

W zażaleniu na wyrok Sądu Okręgowego kurator pozwanego nieznanego z miejsca pobytu zarzucił naruszenie art. 386 § 2 w zw. z art. 379 pkt 5 k.p.c. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje stronie w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Zgodnie z poglądami orzecznictwymi Sądu Najwyższego, w postępowaniu uproszczonym zażalenie do Sądu Najwyższego na wyrok sądu drugiej instancji uchylający wyrok sądu pierwszej instancji i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania temu sądowi jest niedopuszczalne (zob. postanowienia SN: z 26 lutego 2015 r., III CZ 7/15; z 17 kwietnia 2015 r., III CZ 15/15; z 23 marca 2017 r., V CZ 9/17; z 15 grudnia 2017 r., III CZ 48/17, i z 4 września 2020 r., II CZ 28/20). Przyjęta w orzecznictwie niedopuszczalność zażalenia na kasatoryjny wyrok Sądu drugiej instancji wydany w postępowaniu uproszczonym opiera się na założeniu, że zażalenie, o którym mowa w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., jest elementem apelacji pełnej, podczas gdy w postępowaniu uproszczonym przyjęto model apelacji ograniczonej. Różnice w założeniach między tymi modelami postępowania odwoławczego sprawiają, że w przypadku apelacji pełnej požądane jest poddanie kontroli Sądu Najwyższego spełnienia wymienionych w art. 386 § 4 k.p.c. przesłanek usprawiedliwiających wydanie przez sąd drugiej instancji orzeczenia kasatoryjnego. Względy te nie są aktualne w wypadku apelacji ograniczonej, w której przesłanki wydawania orzeczeń kasatoryjnych zostały ukształtowane odmiennie (art. 505¹² k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 7 listopada 2019 r.). Ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw

(Dz. U. poz. 1469 z późn. zm.) dokonano zmian przepisów o postępowaniu uproszczonym, w tym w zakresie regulacji apelacji w tym postępowaniu (uchylenie przepisu art. 505¹¹ k.p.c., nadanie nowego brzmienia art. 505¹² § 1 k.p.c. wraz z równoczesnym dopuszczeniem w postępowaniu uproszczonym dowodu z opinii biegłego - art. 505⁷ k.p.c.).

Nie przesądzając wpływu tych zmian na obecny model apelacji w postępowaniu uproszczonym, a tym samym na ocenę po nowelizacji dopuszczalności w tym postępowaniu zażalenia o którym mowa w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., wskazać należy, że w niniejszej sprawie uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji nie nastąpiło z przyczyn wskazanych w art. 505¹² k.p.c. Sąd Okręgowy uchylił wyrok Sądu pierwszej instancji z uwagi na stwierdzoną z urzędu nieważność postępowania spowodowaną pozbawieniem stron możliwości obrony ich praw (art. 378 § 1 w zw. z art. 379 pkt 5 w zw. z art. 386 § 2 k.p.c.). Nie odstępując zatem od wyżej przedstawionych poglądów orzecniczych Sądu Najwyższego, że w postępowaniu uproszczonym, rozstrzygnięcie kasatoryjne sądu drugiej instancji jest normalnym elementem kontroli instancyjnej, nie wymagającej nadzoru ze strony Sądu Najwyższego realizowanego w trybie zażaleniowym, przyjąć jednak należy, że dopuszczalna jest kontrola zażaleniowa rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji wydanego w postępowaniu uproszczonym, ale o charakterze *stricte* procesowym w aspekcie naruszenia art. 386 § 2 k.p.c. (zob. postanowienie SN z 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12).

Sąd Najwyższy niejednokrotnie wyjaśniał, że kontrola dokonywana w ramach zażalenia na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. powinna mieć charakter formalny, skupiający się na przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w kompetencje sądu *in merito*. Oznacza to, że w postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia na orzeczenie o uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy poddaje kontroli prawidłowość stwierdzenia nieważności postępowania przez sąd drugiej instancji. Przedmiotem oceny Sądu Najwyższego jest ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej przez ten sąd podstawie orzeczenia kasatoryjnego (zob. np. postanowienia Sadu Najwyższego:

z 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, Nr 3, poz. 41; z 14 marca 2019 r., IV CZ 94/18, i z 22 października 2020 r., IV CZ 63/20).

W kontekście zaskarżonego wyroku oraz zarzutów zawartych w zażaleniu, należy wskazać, że Sąd Okręgowy prawidłowo przyjął, że w sprawie zachodzi nieważność postępowania, polegająca na pozbawieniu stron możliwości obrony ich praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Polega ono na tym, że strona na skutek wadliwości działań procesowych sądu lub strony przeciwnej nie brała udziału w całym postępowaniu lub jego znacznej części, jeżeli skutki tych wadliwości nie mogły być usunięte na następnych rozprawach przed wydaniem wyroku w danej instancji (zob. wyroki SN: z 10 czerwca 1974 r., II CR 155/74; z 6 marca 1998 r., III CKN 34/98; z 28 listopada 2002 r., II CKN 399/01; z 22 maja 2014 r., IV CSK 545/13, i z 18 czerwca 2021 r., IV CSKP 92/21, OSNC 2022 Nr 1, poz. 9). O pozbawieniu możliwości obrony praw przesądza zatem łączne wystąpienie trzech okoliczności: naruszenia przez sąd przepisów procesowych będących źródłem uprawnień strony, wpływu tego uchybienia na wyłączenie możliwości jej działania w postępowaniu oraz niemożność obrony praw w postępowaniu.

W postępowaniu cywilnym realizowana jest zasada jawności posiedzeń sądowych i co do zasady sąd orzekający rozpoznaje sprawy na rozprawie (art. 148 § 1 k.p.c.). Wyjątek od tej zasady przewidziano w art. 148¹ § 1 k.p.c., zgodnie z którym sąd może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany uznał powództwo lub gdy po złożeniu przez strony pism procesowych i dokumentów, w tym również po wniesieniu zarzutów lub sprzeciwu od nakazu zapłaty albo sprzeciwu od wyroku zaocznego, sąd uzna - mając na względzie całokształt przytoczonych twierdzeń i zgłoszonych wniosków dowodowych – że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Równocześnie - zgodnie z § 3 tego artykułu – rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym jest niedopuszczalne, jeżeli strona w pierwszym piśmie procesowym złożyła wniosek o przeprowadzenie rozprawy, chyba że pozwany uznał powództwo.

W realiach przedmiotowej sprawy, zarówno powód, jak i pozwany reprezentowany przez kuratora, w swych pierwszych pismach wnieśli o przeprowadzenie rozprawy. W takiej sytuacji jedynie uznanie powództwa

uprawniałoby Sąd pierwszej instancji do wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym, co w sprawie nie nastąpiło. Zasadnie więc przyjął Sąd drugiej instancji, że wydanie wyroku nastąpiło z naruszeniem art. 148¹ § 3 k.p.c.

Zgodnie natomiast z orzecnictwem Sądu Najwyższego wydanie wyroku przez Sąd pierwszej instancji z naruszeniem art. 148¹ § 3 k.p.c. skutkuje pozbawieniem strony możliwości obrony praw, a w konsekwencji powoduje nieważność postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. (zob. postanowienia SN z 30 września 2020 r., I CZ 26/20, z 13 grudnia 2018 r., V CZ 85/18, i wyrok SN z 10 lipca 1974 r., II CR 331/74, OSNC 1975, Nr 5, poz. 84).

Z tych względów zarzuty podniesione w zażaleniu były nieuzasadnione.

Ubocznie wskazać należy, że trafna jest również ocena Sądu drugiej instancji co do braku podstaw – a przynajmniej takie nie wynikały z analizy akt sprawy – do wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym na podstawie przepisów ustawy COVID-19, w brzmieniu aktualnym w dacie wyrokowania przez Sąd pierwszej instancji. Ujawnione w aktach sprawy czynności procesowe przed tym Sądem nie dają podstawy do uznania, że nie było możliwości rozpoznania sprawy na posiedzeniu jawnym przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie go na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku (art. 15 zzs¹ pkt 1 i 3 ustawy COVID-19), ewentualnie odstąpienia od tej zasady i wyznaczenia rozprawy w budynku sądu (art. 15 zzs¹ pkt 2 ustawy COVID-19).

Sąd drugiej instancji jako podstawę prawną kasatoryjnego orzeczenia wskazał art. 386 § 4 k.p.c. Taka kwalifikacja wynikała z uznania, że wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym było niedopuszczalne (art. 148¹ § 3 k.p.c.) i skutkowało nieważnością postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.). W uzasadnieniu Sąd ten konkretyzując przyczyny uzasadniające wydanie kasatoryjnego wyroku, odwołał się też do art. 386 § 2 k.p.c., uzasadniającego uchylenie zaskarżonego wyroku w razie stwierdzenia nieważności postępowania. W tej sytuacji uznać należało, że powołana w uzasadnieniu podstawa rozstrzygnięcia, uwzględnia również art. 386 § 2 k.p.c.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. oddalił zażalenie jako bezzasadne.

as